

УДК 81'42:32:[81'37]
<https://doi.org/10.33989/2524-2490.2019.31.195731>

ВІКТОРІЯ КРАВЧЕНКО

ORCID: 0000-0002-3837-3203

(Полтава) (Poltava)

Place of work: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: dr.kravchenkoviki@gmail.com

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТАФОРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено дослідженню особливостей концептів англomовного євроінтеграційного політичного дискурсу. Концепт ЄВРОПА проаналізовано з лінгвістичної точки зору, що дозволило розкрити деякі специфічні ознаки його семантики, отримати більш об'ємне та різномічне уявлення про нього. У дослідженні визначено базові метафоричні моделі з концептом ЄВРОПА та встановлено відповідні семантичні інтерпретації. Було з'ясовано, що концепт ЄВРОПА формує нову ідеологію, отримує глибоке метафоричне осмислення. Актуальність цього дослідження зумовлена інтересом до вивчення нових дискурсивних форм, що перебувають у процесі становлення, а саме – аналізу політичного дискурсу.

Ключові слова: концептуальна метафора; політична метафора; метафорична модель; дискурс; політичний дискурс; концепт ЄВРОПА; мовна репрезентація концепту.

Взаємозв'язок мови та соціальної дійсності й ідеології перебуває у фокусі постійної уваги сучасної лінгвістики. Актуальним напрямом досліджень у цій сфері є аналіз політичного дискурсу (Баранов, 1991; Баранов, 1994; Паршин, 2001; Чудінов, 2001; Яворська, 2002; Lakoff & Johnson, 1980).

Однією з особливостей цієї проблематики є той факт, що під впливом суттєвих змін у соціальній реальності формуються нові об'єкти лінгвістичного дослідження, які, відповідно, потребують спеціального розгляду. Процеси європейської інтеграції, що спричинили цілий комплекс важливих соціокультурних наслідків, породжують також нові різновиди політичного дискурсу, під яким будемо розуміти «різноманітні тексти, що належать до політики як певної соціальної сфери: це сукупність виступів, промов і висловів політичних діячів та ін. відповідні документи», а також дискурс ЗМІ та звичайних людей («людей із вулиці» за П. Б. Паршином) (Паршин, 2001, с. 193; Яворська, 2002, с. 66).

Створюваний на очах європейський інтеграційний дискурс, що бере свій початок від об'єднання Німеччини в 1989 році, будований на нових політичних засадах і становить собою важливий матеріал для вивчення новостворюваних ідеологій, узятих у їхньому лінгвістичному вираженні. Центральним концептом, навколо якого будується нова ідеологія, є концепт ЄВРОПА.

Матеріалом цього дослідження став корпус англomовних текстів, розташованих на Інтернет-сайтах Євросоюзу за період 2000–2015 років.

У дослідженні наведено результати аналізу концепту ЄВРОПА в політичному дискурсі з питань європейської інтеграції та визначено його роль у формуванні нової ідеології об'єднаної Європи. Зважаючи на особливу роль, яку в цій репрезентації відіграють політичні метафори, маємо на меті розглянути метафори, за допомогою яких у політичному дискурсі ЄС реалізовано концепт ЄВРОПА. Така по-

© Кравченко В.

становка питання пов'язана із широкою проблемою визначення способів концептуалізації абстрактних понять за допомогою відповідних метафоричних моделей. Головну увагу зосередимо на артефактній метафорі (модель ЄВРОПА Є БУДІВНИЦТВО) і соціоморфній метафорі, що репрезентована моделлю ЄВРОПА Є ПОДОРОЖ у досліджуваному дискурсі, а також лежить в основі розуміння людиною навколишнього світу (Блек, 1990, с. 155; Кассирер, 1990, с. 35).

При визначенні та аналізі метафоричних моделей, релевантних для представлення досліджуваного концепту, ми користуємося апаратом «теорії концептуальної метафори» (далі – ТКМ) Дж. Лакоффа та М. Джонсона (Lakoff & Johnson, 1980), який широко залучають до досліджень політичного дискурсу.

Метафора є важливим чинником, який конститує дискурс. Це підтверджують сучасні дослідження дискурсу, присвячені аналізу його різновидів – рекламного (Абрамова, 1980), публіцистичного (Бессарова, 1975), військового (Жуков, 2002; Lakoff, 1991), медичного (Лоцилов, 2002), юридичного (Жданухін, 1997) тощо. Для політичного дискурсу вивчення метафоричних моделей має також і практичне значення, оскільки їх розглядають як засіб аналізу стану суспільної свідомості (Баранов & Караулов, 1994; Філатенко, 2003; Чудінов, 2001; Яворська, 2002). На думку дослідників, вони є важливим чинником у процесі ухвалення політичних рішень.

Євроінтеграційний політичний дискурс насичений політичними метафорами, що є цілком природним, бо він має справу зі створенням та описом нового фрагмента політичної дійсності. А метафора – це пошук, спроба вийти за межі здобутого досвіду взаємодії зі світом, спираючись на власні знання, проекція відомого на невідоме або, у термінах ТКМ, експансія концептів сфери джерела з метою освоєння нової сфери – мети.

Існують дві основні можливості аналізу метафоричних моделей у межах ТКМ. Дослідник може або виходити з концептуальної сфери джерела, або розпочинати аналіз зі сфери мети. Наприклад, російський дослідник політичної метафори А. П. Чудінов (Чудінов, 2001) вивчає метафоричні моделі, які функціонують у сучасному політичному дискурсі, на основі спільності концептуальної **сфери джерела** метафоричної експансії (здійснено аналіз концептуальних сфер «хвороба», «кримінал», «театр», «війна», «економіка», «дорога», «дім» та ін.).

Натомість метою нашого дослідження є розгляд метафоричних моделей, виділених на основі загальної концептуальної **сфери мети** метафоричної експансії. Цей зворотний напрям аналізу базований на конкретних текстових реалізаціях метафор із розглядом їх як вихідних для визначення структури метафоричної моделі. Ідеться про метафоричні реалізації поняття ЄВРОПА, що є ключовим для політичного дискурсу, пов'язаного з євроінтеграцією.

Вивчення набору метафоричних моделей, за допомогою яких концепт ЄВРОПА описано в англомовному дискурсі європейської інтеграції, може дати важливу інформацію, зокрема щодо суспільної свідомості європейської спільноти. Дослідження типів метафоричних моделей у політичному дискурсі в деяких випадках дозволяє з'ясувати латентні настанови суспільства щодо певних соціальних та культурних явищ.

На думку А. М. Баранова, політична метафора посідає значне місце в політичному діалозі при пошуку альтернатив розвитку суспільства й розв'язання проблемних ситуацій та окреслює поле ухвалення рішень (Баранов, 1991, с. 189-190).

Політична метафора визнана оптимальною формою актуалізації та адаптації будь-якої політичної ідеї, внаслідок чого аналіз політичної метафори є одним із засобів вивчення ідеології, прихованої в мові політики (Lakoff 1991). З її допомогою формуються уявлення про політичну сферу, вона, як стверджують Дж. Лакофф та М. Джонсон, «відіграє центральну роль при побудові соціальної та політичної реальності» (Lakoff & Johnson, 1980, с. 159).

Вивчення набору метафоричних моделей, у термінах яких концепт ЄВРОПА описано в дискурсі європейської інтеграції, може дати важливу інформацію про те, як насправді усвідомлюють це поняття європейці. Це може стосуватися як того, що усвідомлює людина, так і того, що залишається у сфері підсвідомого. Дослідження типів метафоричних моделей у політичному дискурсі дозволяє виявити імпліцитні загальні характеристики ставлення до дійсності, до соціальних та культурних феноменів.

На думку І. О. Філатенко, ряд актуальних метафоричних моделей можна розглядати як похідні одиниць більш високого рівня абстракції – *метамodelей*. Організовану сукупність експлікованих моделей І. О. Філатенко позначила терміном *метафорична парадигма*. Критерієм, що визначає належність метафоричної моделі до парадигми, також будемо вважати наявність гіпо-гіперонімічних відношень між поняттєвими сферами-джерелами метамodelей (тобто відповідного концепту) та моделі окремої (окремого вузла концепту) (Філатенко, 2003, с. 7).

Ми виділили декілька метамodelей, у термінах яких осмислено євроінтеграційну реальність (БУДІВНИЦТВО, БУДІВЛЯ, ТРАНСПОРТ та ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ, ПОДОРОЖ, ВИРОБНИЦТВО тощо).

Розглянемо, наприклад, метафори, що належать до сфери ПОДОРОЖ.

Поняттєва, більш абстрактного рівня, сфера ПОДОРОЖ має похідні одиниці та утворює парадигму, що складається з таких вузлів, як ПОДОРОЖ, ПРОСТІР, РУХ, ЗАСІБ ПЕРЕСУВАННЯ. Сфера ПОДОРОЖ розкривається так – хто пересувається, куди пересувається та як відбувається цей процес. Тому фрейм ПОДОРОЖ будемо розглядати відповідно до напрямку руху та того, як подорож відбувається: чи то крокує хтось, чи спотикається, стрибає, чи веде або його ведуть, напр. (leading countries).

Після 1989–1990 рр. Європа раптом розширилася. Європа вирушила в геополітичну подорож: *“Europe is taking a huge step forward realising the dreams of those who rebuilt it from the ashes of World War II”; “As most of Europe takes a huge step toward unity”, “Europe set to come together”; “The three other countries (Romania, Bulgaria and Turkey) are falling behind the “first ten” candidate countries in catching up the EU”; “EU is moving in directions that will force Britain to decide what it really wants to do in Europe”; “Europe’s stumbling foreign policy”*.

Сфера ПОДОРОЖ передбачає також ПРОСТІР, у якому рухається предмет: шлях (way), дорога (road), доріжка (path), дорога, низ-верх, обмежувальний простір. У євроінтеграційному дискурсі Європа представлена у вигляді об'єкта, що перебуває на роздоріжжі та вибирає шлях, яким краще йти, щоб досягти результату – дістатися до місця призначення, бо заради цього Європа й почала свій рух у просторі (*“Europe is at a crossroads”; “The Union has no choice but to progress still further along the road towards an organization which is both efficient and democratic”; “Economic and monetary union is a logical accompaniment to the single market and a major political milestone on the road to a united Europe”; “Europe on the promised tightrope path of unity”*).

Отже, ЄВРОПА репрезентована в досліджуваному дискурсі як об'єкт, що рухається у просторі. Крім того, цей концепт представлено у вигляді ЗАСОБУ ПЕРЕСУВАННЯ, бо йти пішки для досягнення євроінтеграційних цілей не ефективно. Концепт ЄВРОПА вербалізовано в досліджуваних текстах за допомогою таких метафор: «Європа – автомобіль» (*"The enlarged EU is the car which is serviced and redesigned, but until we get there, we don't know what the road and traffic conditions of the new Europe will look like"*), «Європа – корабель» (*"When it gets uncomfortable for EU politicians to take on board new countries, they calmly throw them overboard"*), цей засіб пересування обладнаний двигуном (*"The EU motor is finally having a major service"*).

Водночас Європа постає як об'єкт, що не тільки пересувається, але й зазнає внутрішніх змін. Європа – це невинний процес розвитку, що постійно змінюється й поглиблюється (*"The EU, the world's leading trade power, is trying to develop into a political giant"*).

Коло метафор євроінтеграції відображує наявні в суспільстві різні, навіть такі, що суперечать один одному, проекти змін політичного життя – реального підсумку діяльності зі створення оновленого європейського суспільства (Баранов & Караулов, 1994, с. 14).

Отже, на наших очах у Європі формується новий геополітичний простір, який репрезентує ще не бачене у світі міждержавне утворення, єдине не тільки спільністю культурно-цивілізаційних надбань, але й наявними проблемами виживання людства (Василенко, 2000, с. 106).

Нова архітектура Європи веде до встановлення нових розмежувальних ліній на європейському континенті на початку ХХІ століття. Коли комунізм зійшов з політичної арени, потрібно винаходити Європу заново (*"This is the new Europe that has emerged slowly out of the end of the Cold War"*; *"Little by little social Europe is being created"*; *"Enlargement of the EU would create 'a new Europe'"*).

Євроінтеграційний дискурс не позбавлений також артефактних метафор. Це одна з природних метафоричних моделей мислення. Концептуальне поле «дім, будівля» репродукує міфи про державу як про будівлю, що діє за об'єктивними законами, які перебувають «над людиною» та над її вчинками, де політичні суб'єкти є складниками (цієї будівлі) (Гусаров, 2000).

Відповідно до метафори «будівництво», можна щось зробити – чи то спорудити будівлю, чи то створити щось велике та значне. БУДІВНИЦТВО – це також процес, який завершується певним результатом. Тому концепт ЄВРОПА представлений як об'єкт, що перебуває у стані побудови (*"We are building Europe, which are huge challenges in front of us"*; *"...the wider historical process of building 'an ever closer Union'"*), де кінцевий результат – *"to built a united, democratic, New Europe of people, not a Europe of the elites"*.

Метамоделі ЄВРОПА Є БУДІВНИЦТВО представлена в євроінтеграційному дискурсі як парадигма, яка складається з таких сфер: ПРОЕКТ, БУДІВЕЛЬНІ РОБОТИ, БУДІВЛЯ, ДІМ, ФОРТЕЦЯ.

У євроінтеграційному дискурсі з'являється метафора ПРОЕКТ, семантично пов'язана з метафорою БУДІВЛЯ: *"Europe denotes a grand design, a 'project' to unite diverse nations, regions and people into a supra-national state"*. ПРОЕКТ є важливою та ретельно спланованою частиною роботи, коли треба щось будувати, виробляти або вирішувати проблему. Виникає необхідність проекту створення Єдиної Європи, оскільки існує певна ідея: *"The idea of 'Europe' as a substitute for the nation is the most recent historical project"*; *"The heart of the European project: the myth of historical inevitability and the idea of ine-*

vitable progress". ПРОЕКТ завжди виникає тоді, коли є потреба щось змінити на краще. Ідею прогресу та могутності пов'язано в досліджуваному дискурсі з оновленим образом Європи.

У проекті розбудови "нового європейського дому" є головний архітектор ("The integration project most often associated with chief European architect Jean Monnet").

Маючи проект будівлі, можна розпочинати БУДІВЕЛЬНІ РОБОТИ із закладення фундаменту ("The EU of the future is going to need more than a broad underpinning of a common European culture to ensure its political, economic and social effectiveness"), яким буде багатомісцева культура європейського континенту – єдність європейців у їхній культурі. Крім фундаменту, доцільно підготувати й будівельний матеріал ("The manifold of nation-states therefore forms the building blocks of the European house").

Із часів зародження національних держав поняття країни концептуалізувалося в політичному дискурсі за допомогою метафор типу базової структури КОНТЕЙНЕРА (Container). Одна з таких метафор – ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДІМ (Василенко, 2000; пор.: Яворська, 2002, с. 70), яку почали вживати 1989 р. Дім має *стіни* (Яворська, 2002, с. 67). Після падіння Берлінського муру метафори змінилися (Василенко, 2000, с. 72). Виникла потреба в будівництві нових політичних відносин між європейськими державами. У євроінтеграційному дискурсі з'являються метафоричні моделі, пов'язані зі сферою БУДІВНИЦТВО. Процес побудови та реконструкції пов'язаний із затвердженням нового проекту ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОМУ, форма та розміри якого ще не відомі, оскільки планування стін *нового будинку* перебуває в процесі обговорення. Поки що є *дах* та *двері*, у які постійно хтось *стучає*, наприклад: "...offices and procedures under the EU roof <...>; much more is needed to build a democratic Europe"; "The Council of Europe offered the shared roof for a common European home"; "We (western countries) must knock firmly and cordially at the door of United Europe"; "Europe opens door"; "Turkey has been knocking on the door of the EU"; "The EU therefore wants its door to be open to the whole of Europe". Вимальовуються навіть *кімнати*, а біля будинку – *спільний сад*, наприклад: "Our continent is like a big house with many doors and rooms for different sort of people"; "We cannot have a common house by just having a juxtaposition of different rooms. We should be able to move freely from one room to another. For that to be strolling in the same garden".

У євроінтеграційному дискурсі образ європейського ДОМУ посідає одне із провідних місць. Дім – це споруда, де живуть люди, які є сусідами або однією сім'єю. Проте з'явився новий образ будови – ФОРТЕЦЯ, наприклад: "The erosion of barriers and boundaries within Europe has been essential to the creation of unity but it has also influenced the emergence of "fortress Europe"". За словником, "Fortress – це a large, strong building used for defending an important place" (LDCE 2000, p. 557).

На перший план виходить функція захисту. Ця ФОРТЕЦЯ захищає певне важливе місце. Насамперед це будинок – загальноєвропейський дім, який раптом став недосяжним для країн-кандидатів для вступу до ЄС. В оновлену Європу пускають уже не всіх. Якщо дім має двері, у які легко постукати, то достукатися до людей за брамою фортеці – уже досить складна справа.

Отже, політична метафора є одним із поширених та дієвих інструментів політики. Проведене дослідження свідчить, що для досліджуваного матеріалу притаманним є вживання метафор, що належать до таких основних типів, які пов'язані з референтною сферою – сферою артефактів, сферою соціальною та антропоморфною сферою. Концептуальні метафори євроінтеграційного дискурсу використовують у своїх кодах концептуальні поля «простір», «будівництво», «результати труда» тощо.

Жоден концепт не виражений у мовленні повністю, а з іншого боку, жоден дослідник та жоден лінгвістичний аналіз «не може виявити й зафіксувати, а потім проаналізувати повністю всі засоби мовної та мовленнєвої репрезентації концепту в мові», – завжди щось залишається незафіксованим і, отже, неврахованим (Паршин, 2001, с. 14).

Європейська інтеграція концептуалізується як процес руху та розвитку певної системи, у якому кількість та інтенсивність взаємодії її елементів росте – підсилюється їхній зв'язок та зменшується їхня відносна самостійність щодо один одного. З підсиленням європейської інтеграції дедалі більше виявляється тенденція повернення до єдиної, але вже оновленої «європейської» цивілізації. Динаміка активного функціонування цього концепту віддзеркалює ці процеси.

Слід зазначити, що в сучасному політичному дискурсі дослідники виявляють переважно конфліктні варіанти реалізації розглядуваної моделі (Lakoff, 1991). Проте у євроінтеграційному політичному дискурсі про суперечки та конфлікти не йдеться чи майже не йдеться. Це досить нетривіальна ознака цього різновиду політичного дискурсу.

У репрезентованому дослідженні вперше було зроблено спробу проаналізувати концепт ЄВРОПА з лінгвістичної точки зору, що дозволило розкрити деякі ознаки специфіки його семантики. Уважаємо перспективним проаналізувати особливості відображення ідеології *розширення* та те, як вона представлена в політичній метафоріці євроінтеграційного політичного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Абрамова Г. А. Метафора в тексте англоязычной рекламы : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Киев. гос. ун-т. Киев, 1980. 215 с.
- Баранов А. Н. Очерк когнитивной теории метафоры. *Баранов А. Н., Караулов Ю. Н. Русская политическая метафора. Материалы к словарю.* Москва : Ин-т русского языка АН СССР, 1991. С. 184–193.
- Баранов А. Н., Караулов Ю. Н. Словарь русских политических метафор. Москва : Помовский и партнеры, 1994. 330 с.
- Бессарова Н. Д. Метафора в газете. *Вестник Московского университета. Журналистика.* 1975. № 1. С. 53–58.
- Блэк М. Метафора. *Теория метафоры* / под общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. Москва : Прогресс, 1990. С. 153–172.
- Василенко С. Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. Одеса : ОДМ, 2000. 208 с.
- Гусаров Ю. А. (ред.) Идеи европеизма во второй половине XX века : реф. сборник / РАН ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. глобал. и регионал. пробл. Отд. Зап. Европы и Америки. Москва, 2000. 215 с.
- Жданухин Д. Ю. Метафора в юридической деятельности: сущность, функции и техника использования. URL: <http://www.humans.ru/humans/40597> (дата звернення: 20.10.2018).
- Жуков И. В. Война в дискурсе современной прессы. URL: http://www.teneta.ru/rus/ii/iliazhukov_war.htm (дата звернення: 25.03.2019).
- Кассирер Э. Сила метафоры. *Теория метафоры* / под общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. Москва : Прогресс, 1990. С. 33–43.
- Лоцилов И. Пушкинская «Осень»: «Медицинский дискурс» и поэтика сдвига. URL: <http://www.durov.com/literature2/loshilov-01.htm> (дата звернення: 2.05.2019).
- Паршин П. Б. Исследовательские практики, предмет и методы политической лингвистики. *Scripta linguisticae applicatae. Проблемы прикладной лингвистики*: сб. ст. / отв. ред. А. И. Новиков. Москва : Азбуковник, 2001. С. 186–208.
- Філатенко І. О. Сучасна політична метафора в російськомовній газетній комунікації України: когнітивно-прагматичний опис : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02. 02. Київ, 2003. 20 с.
- Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале. *Русская речь.* 2001. № 4. С. 38–45.

- Яворська Г. М. Політична риторика та реалії європейської інтеграції. *Віче*. 2002. № 7 (124). С. 66–71.
- Lakoff G. Metaphor and war: The Metaphor System Used to Justify War in Gulf. – US-Berkley. URL: http://lists.village.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_Gulf_Metaphor_1.html (дата звернення 13.06.2019)
- Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago, L.: The University of Chicago Press, 1980. 242 p.

VICTORIA KRAVCHENKO

THE REPRESENTATION OF METAPHORICAL MODELS IN POLITICAL DISCOURSE

The political relationships modernization, the modern society democratization and the political movement of the integration processes led to the mental spaces changes. The correlation of language and social reality, language and ideology are taken under constant attention in modern linguistics.

The paper is devoted to the correlation of language and social reality, language and ideology that are taken under constant attention in the modern linguistics. The actual direction of the researches in this sphere is political discourse analysis. The problem of the present and the future "EUROPE" and the European association is taken under special linguistic research. The central concept EUROPE that forms the new ideology is being gotten the deep metaphoric comprehension.

The article is focused on the peculiarities of English European integration political discourse concepts. The first attempt is done to analyse the concept EUROPE as a linguistic phenomenon and to get a multifaceted overview of it. Some semantic peculiarities of this concept are revealed. Thus the range of European Integration metaphors reflects the different projects of our life substitute actions – the real sum upon creating the new society without wars, where the culture of each country will be saved. On the other hand, the global integration of European society, unification in the political structure, that will be peace guarantor, leads us out to the new understanding of NEW EUROPE and metaphoric comprehension of the concept EUROPE.

Key words: conceptual metaphor; political metaphor; metaphorical model; discourse; political discourse; concept EUROPE; verbal representation of the concept.

REFERENCES

- Abramova, H. A. (1980). *Metafora v tekste angloiazыchnoi reklamy [A metaphor in English-language advertising]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kiev [in Russian].
- Baranov, A. N. (1991). Oчерk kognitivnoi teorii metafory [Essay on cognitive theory of metaphor]. In A. N. Baranov, & Yu. N. Karaulov, *Russkaia politicheskaia metafora. Materialy k slovariu [Russian political metaphor. Materials to the dictionary]* (pp. 184-193). Moskva: Institute of Russian Language, USSR Academy of Sciences [in Russian].
- Baranov, A. N., & Karaulov Yu. N. (1994). *Slovar russkikh politicheskikh metafor [The Dictionary of Russian Political Metaphor]*. Moskva: Pomovskii i partnery [in Russian].
- Bessarova, N. D. (1975). Metafora v gazete [Metaphor in newspaper]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Zhurnalistsika [Bulletin of Moscow University. Journalism]*, 1, 53-58 [in Russian].
- Black, M. (1990). Metafora [Metaphor]. In N. D. Arutyunova (Ed.), *Teoria metafory [Theory of Metaphor]* (pp. 153-172). Moskva: Progress [in Russian].
- Chudinov, A. P. (2001). Rossiia v metaforicheskom zerkale [Russia in a metaphorical mirror]. *Russkaia rech [Russian Speech]*, 4, 38-45 [in Russian].
- Gusarov, Yu. A. (Ed.) (2000). *Idei evropeizma vo vtoroi polovine XX veka: Ref. sbornik [The ideas of Europeanism in the second half of the XX century: Ref. compilation]*. Moskva [in Russian].
- Kassier, E. (1990). Sila metafory [The power of metaphor] In N. D. Arutyunova (Ed.), *Teoria metafory [Theory of Metaphor]* (pp. 33-43). Moskva: Progress [in Russian].
- Loschilov, E. (2002). *Pushkinskaia "Osen": "Meditsinskii diskurs" i poetika dvoiga [Pushkin "Autumn": "Medical Discourse" and Poetics of the Shift]* Retrieved from <http://www.durov.com/literature2/loshilov-01.htm> [in Russian].
- Parshyn, P. B. (2001). Issledovatelskie praktiki, predmet i metody politicheskoi lingvistiki [Research Practices, Subject and Methods of Political Linguistics] In A. Novikov (Ed.), *Scripta linguisticae applicatae. Problemy prikladnoi lingvistiki [Scripta linguisticae applicatae. Problems of Applied Linguistics]* (pp. 186-208). Moskva: Azbukovnik [in Russian].
- Philatenko, E. O. (2003). *Suchasna politychna metafora v rosiiskomovnii hazetnii komunikatsii Ukrainy: kohnityvno-prahmatychnyi opys [The contemporary political metaphor in Russian-language newspaper communication in Ukraine: a cognitive-pragmatic description]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv [in Ukrainian].

- Lakoff, G. (1991). *Metaphor and war: The Metaphor System Used to Justify War in Gulf*. US-Berkley. Retrieved from http://lists.village.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_Gulf_Metaphor_1.html.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago, L.: The University of Chicago Press.
- Vasylenko, S. D. (2000). *Ukraina: Heopolitychni vymiry v zahalnoievropeiskomu protsesi [Ukraine: Geopolitical dimensions in the pan-European process]*. Odessa: ODM [in Ukrainian].
- Vykhovanecz', I. R. (1993). *Gramatyka ukrajins`koyi movy. Syntaksys [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]*. Kyiv: Lybid` [in Ukrainian].
- Yavorska, H. M. (2002). Politychna rytoryka ta realii yevropeiskoi intehratsii [Political Rhetoric and the Realities of European Integration]. *Viche [Viche]*, 7 (124), 66-71 [in Ukrainian].
- Zagnitko, A. P. (2011). *Teoretychna gramatyka suchasnoyi ukrajins`koyi movy. Morfologiya. Syntaksys [Theoretical grammar of modern Ukrainian language. Morphology. Syntax]*. Donecz`k: BAO [in Ukrainian].
- Zhdanuhin, D. Z. (1997). *Metafora v iuridicheskoi deiatelnosti: sushchnost, funktsii i tekhnika ispolzovaniia [Metaphor in legal activity: essence, functions and technique of use]*. Retrieved from <http://www.humans.ru/humans/40597> [in Russian].
- Zhukov, I. V. (2002). *Voyna v diskurse sovremennoi pressy [War in the discourse of the modern press]*. Retrieved from http://www.teneta.ru/rus/ii/iliazhukov_war.htm [in Russian].

Отримано 12.05.2019 р.